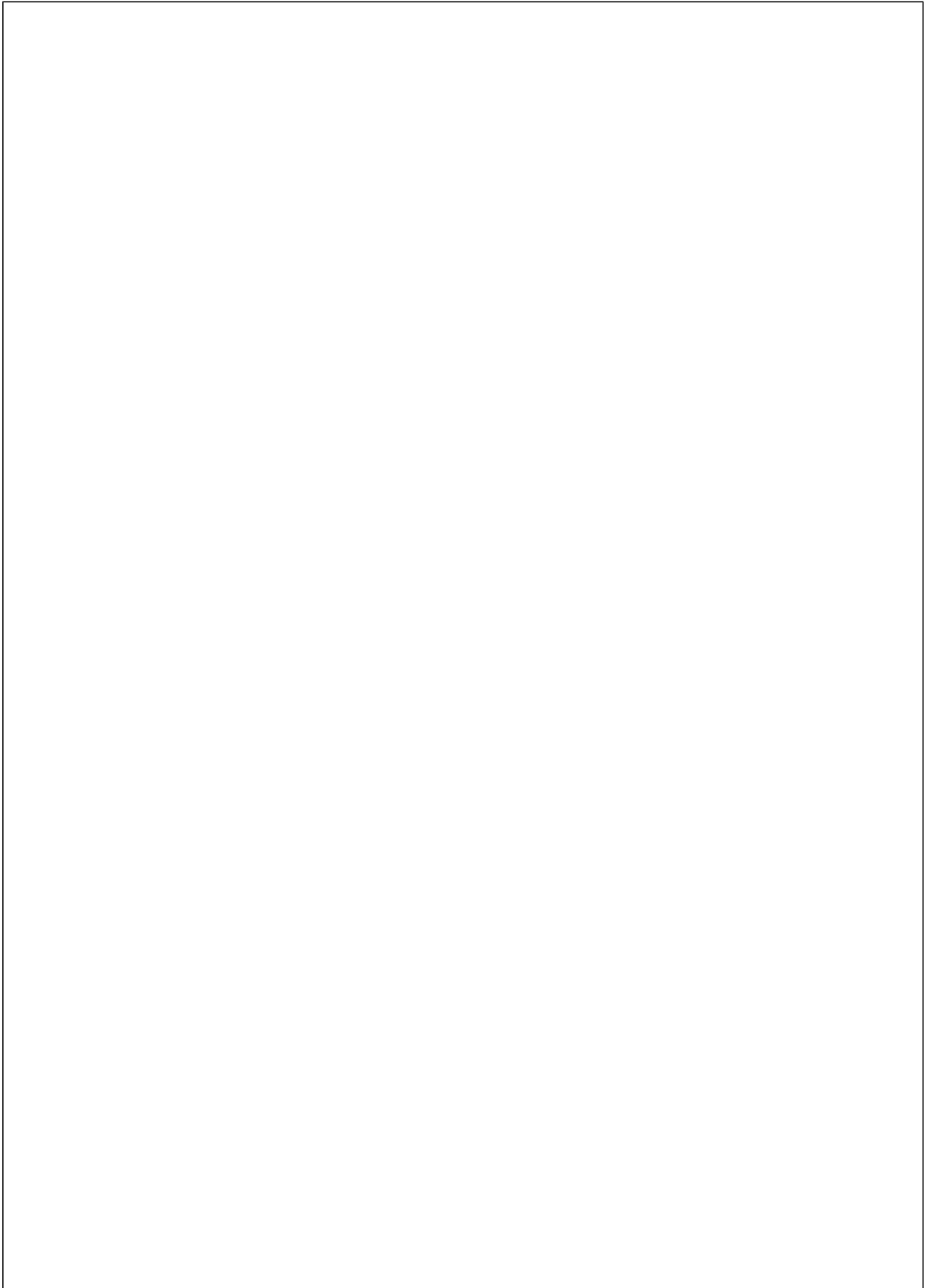

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/236371,163-rocznica-wybuchu-Powstania-Styczniowego-uroczystosci-w-Cytadeli-Warszawskiej.html>
01.03.2026, 01:31

163. rocznica wybuchu Powstania Styczniowego – uroczystości w Cytadeli Warszawskiej

W obchodach rocznicy wzięli udział prezydenci Rzeczypospolitej Polskiej Karol Nawrocki oraz Republiki Litewskiej Gitanas Nausėda. Instytut Pamięci Narodowej reprezentował zastępca prezesa dr hab. Karol Polejowski.

24.01.2026

Na Skarpie Cytadeli Prezydenci wraz z Małżonkami oraz harcerze wspólnie zapalili znicze przy symbolicznych mogiłach powstańców styczniowych.

Następnie uczestnicy uroczystości udali się pod Bramę Straceń Cytadeli Warszawskiej, gdzie odbyła się dalsza część obchodów. Złożono znicze i oddano hołd powstańcom straconym w tym miejscu.

Podczas uroczystości Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zwrócił uwagę na znaczenie narodowego zrywu, jego wpływ na świadomość, pamięć i tożsamość Polaków.

– Jak mówił dowódca Powstania Styczniowego, Romuald Traugutt – to powstanie wybuchło tylko po to, aby odzyskać niepodległość i aby wrócić do porządku miłości chrześcijańskiej. Wrócić do porządku uszanowania prawa i wszelkiej sprawiedliwości w ramach Rzeczypospolitej

– zaznaczył prezydent RP Karol Nawrocki.

Instytut Pamięci Narodowej – oddając hołd przeszłym pokoleniom, które swoją postawą oraz walką o niepodległą i suwerenną Ojczyznę walczyły o wyzwolenie Narodu Polskiego, mając na względzie godne zachowanie w narodowej pamięci poświęcenia tych pokoleń – na podstawie ustawy o grobach weteranów walk o wolność i niepodległość Polski z dnia 22 listopada 2018 r. finansuje opiekę m.in. nad utrzymaniem i remontem grobów uczestników Powstania Styczniowego.

IPN regularnie finansuje remonty zniszczonych mogił powstańców podejmując działania własne jak i udzielając świadczeń i dotacji na opiekę nad grobami weteranów walk o niepodległość, które są wpisane do specjalnej ewidencji. Dotacje mogą pokrywać do 100% kosztów prac remontowych, budowy, przeniesienia lub utrzymania grobu, a nawet opłacenia dzierżawy, co zapobiega likwidacji mogił. Wiele świadczeń i dotacji było udzielonych na rzecz remontów grobów Powstańców Styczniowych. Od 2020 roku Instytut Pamięci Narodowej wyremontował blisko 100 grobów powstańców styczniowych.

Dzięki realizacji ustawy o grobach weteranów o niepodległość Polski udało się znacznie ograniczyć proceder likwidowania na cmentarzach mogił powstańców, którzy zmarli w końcu XIX lub na początku XX w., a których groby pozbawione były opieki rodzin.

Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN zgodnie z ww. ustawą prowadzi [ewidencję grobów weteranów](#) – część wpisów do ewidencji stanowią groby Powstańców Styczniowych.

Do tej pory udało się wpisać do niej ponad 1000 grobów weteranów Powstania Styczniowego w Polsce i za granicą.

Powstanie Styczniowe było największym polskim zrywem niepodległościowym w XIX wieku. 22 stycznia 1863 r. w Warszawie ukonstytuował się Rząd Narodowy, który wezwał „naród Polski, Litwy i Rusi” do walki przeciw carskiemu zaborcy. Nierówna walka z rosyjskim imperium trwała do jesieni 1864 r., a na Podlasiu – gdzie walczył powstańczy oddział ks. Stanisława Brzóska – do wiosny 1865 r. Cena za marzenia o niepodległej Polsce była ogromna – po stłumieniu powstania Polaków dotknęły liczne represje, m.in. konfiskata majątków szlacheckich, kasacja klasztorów na obszarze Królestwa Polskiego, wysokie kontrybucje i wszechobecna rusyfikacja. Powstanie pochłonęło kilkadziesiąt tysięcy ofiar i odcisnęło ogromne piętno na dążenia niepodległościowe kolejnych pokoleń Polaków. Władze carskie większość jego uczestników ukarały śmiercią bądź zesłali w głąb Rosji.

Robert Buliński: Powstanie Styczniowe w materiałach Archiwum IPN

Powstanie Styczniowe było ostatnim zrywem zbrojnym pod zaborami, które odbywało się pod hasłem Rzeczypospolitej Trojga Narodów. Wyrazem tego było używanie przez powstańcze władze symboliki trzech zjednoczonych narodów: polskiego, litewskiego i ruskiego.

Przygotowywane od kilku miesięcy powstanie wybuchło 22 stycznia 1863 r., co zostało spowodowane tzw. branką, czyli obowiązkowym poborem do wojska rosyjskiego. Tym razem jednak branka była skierowana przeciwko uznanym za najbardziej niebezpieczne grupom społecznym, jak mieszczenie czy przedstawiciele zawodów rzemieślniczych na wsiach.

Margrabia Aleksander Wielopolski, naczelnik rządu cywilnego Królestwa Polskiego, który był autorem tych zamierzeń, liczył na szybkie spacyfikowanie konspiratorów i kontynuowanie stopniowych reform na ziemiach polskich pod zaborem rosyjskim. Przebieg wydarzeń oraz początkowa nieudolność wojsk rosyjskich doprowadziły jednak do szerokiego rozwoju ruchu powstańczego nie tylko na obszarze ziem polskich, ale także Litwy i Rusi.

Pierwsze państwo podziemne

Historycy oceniają, że w powstaniu wzięło udział ogółem ok. 200 tysięcy ludzi ze wszystkich warstw społecznych. Szlachta, początkowo podzielona na obozy Czerwonych i Białych, zjednoczyła się w obliczu wspólnego wroga. Największe kontrowersje dotyczyły warstwy chłopskiej, w stosunku do której w większości ciągle obowiązywał obowiązek pańszczyzny. Część z nich zachowała lojalność w stosunku do caratu, np. wydając powstańców, ale inni walczyli z bronią w ręku, tworząc zazwyczaj oddziały kosynierów, bądź wspomagali insurgentów żywnością, ubraniami i dachem nad głową. Podobna sytuacja dotyczyła Żydów.

W powstaniu wzięli udział ochotnicy zagraniczni z Francji, Włoch, Węgier, Serbii i innych krajów,

jak François de Rochebrune, twórca i dowódca słynnych żuawów śmierci. Wielu było też dezertersów z armii carskiej pochodzenia rosyjskiego i ukraińskiego. Wsparcie ludzkie i materialne szło z terenu zaborów austriackiego i w mniejszym stopniu pruskiego.

Tymczasowemu Rządowi Narodowemu, przekształconemu później w Rząd Narodowy, udało się stworzyć bardzo sprawnie działającą administrację powstańczą, która zdublowała struktury zaborcze, tworząc pierwsze w dziejach polskie państwo podziemne. Pobierano podatki, prowadzono pobór do oddziałów zbrojnych, organizowano dostawy wojskowe czy wydawano prasę konspiracyjną. Walka partyzancka, szczególnie prowadzona w warunkach niedostatku broni palnej i całkowitego braku artylerii oraz zdecydowanej przewagi regularnej armii rosyjskiej, musiała jednak zakończyć się klęską.

W ok. 1200 bitwach i potyczkach, toczonych do jesieni 1864 r., zginęło od 10 do 20 tysięcy powstańców, blisko tysiąc osób stracono, ok. 38 tysięcy skazano na katorgę lub zesłanie w głąb Imperium Rosyjskiego, zaś ok. 10 tys. wyemigrowało. Straszliwe skutki klęski powstania dopełniły liczne rekwizycje majątków szlacheckich, odebranie praw miejskich wielu mniejszym miastom oraz pozbawienie ziem polskich wszelkich praw politycznych i rozpoczęcie rusyfikacji społeczeństwa polskiego.

Historia jako instrument polityki

W zasobie archiwalnym IPN przechowywane są materiały związane z obchodami niektórych rocznic Powstania Styczniowego w okresie po zakończeniu II wojny światowej. Władze PRL odwoływały się do tradycji powstania, akcentując rolę obozu Czerwonych, udziału w walkach rosyjskich oficerów rewolucyjnych i takie zjawiska, uznane za postępowe, jak uwłaszczenie chłopów. W zbiorze aktów prawnych Komendy Głównej MO znajduje się zarządzenie nr 3 z 23 stycznia 1945 r. dotyczące zwołania akademii z okazji rocznicy Powstania Styczniowego, zaś w teczce z materiałami propagandowymi Zarządu Polityczno-Wychowawczego MO tekst-pogadanka pt. „Powstanie Styczniowe”.

Szczególnie interesujące materiały dotyczące obchodów 100. rocznicy wybuchu Powstania Styczniowego na emigracji znajdują się w archiwum osobistym Jerzego Jankowskiego, działacza politycznego we Francji i współpracownika paryskiej „Kultury”. W dwóch teczkach znajdują się materiały organizacyjne, notatki robocze i wycinki prasowe związane z uczczeniem Powstania Styczniowego w styczniu 1963 r. w miejscowości Saint-Nicolas de Port w północno-wschodniej Francji. Obchody połączone były z uhonorowaniem Francuzki, Marie-Antoinette Lix (1839-1909), która ochotniczo brała udział w zrywie zbrojnym na ziemiach polskich.

Do tradycji Powstania Styczniowego jako niepodległościowej insurekcji odwoływała się w sposób oczywisty opozycja demokratyczna w okresie PRL. W Archiwum IPN przechowywana jest broszura, wydana w drugim obiegu, pt. „Piosennik Powstania Styczniowego” oraz skany znaczków i kartek pocztowych Solidarności Walczącej z symbolami Powstania Styczniowego ze zbioru materiałów Dariusza Olszewskiego.

Polecamy:

- [126 grobów Powstańców Styczniowych w województwie lubelskim i regionie radomskim. Sprawdź listę](#)
- [Powstanie styczniowe na portalu przystanekhistoria.pl](#)
[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

Warszawa

Centrala

Powstanie styczniowe

Uroczystości

Powiązane wiadomości

163. rocznica wybuchu powstania styczniowego. Krakowski oddział IPN ufundował pamiątkową tabliczkę powstańca Ignacego Gątkowskiego